

GYDYTOJAS

Ekskursas į praeitį

Prisimenu tarybiniais laikais matytą filmą, berods, „Birželis, vasaros pradžia“. Jaunas daktaras, gavęs paskyrimą į rajoną, ateina į būrėjos namus.

– Tavęs laukia baisi nelaimė, – sako žiniuonė, žiūrėdama į jo delną.

– Kas atsitiks? Mano mylimoji mirs? – klausia jaunas daktaras.

– Ne – atsako ragana.

– Aš žūsiu... – primygtinai nori iškvosti savo ateitį gydytojas.

– Tavo Gyvenime niekas nepasikeis, – šnibžda raganos lūpos..

Tokia lemtis manęs neištiko. Gyvenime labai daug kas pasikeitė. Pasikeitė dėl daugybės šviesių žmonių, kurie mane supo, siekė savo svajonių, žinojo tikrąją Sąžinės ir Garbės sąvoką įskiepytą vaikystėje Tėvų.

Operacinė. Naktis apgaubė rudenėjantį 1980 metų Vilnių. Mudu su tėvu palinkę prie mikroskopo, siuвам milimetrinę nukirsto piršto kraujagyslę. Tarsi išradinėjame dviratį. Jokių įgūdžių. Literatūros apie mikrochirurginę techniką niekur nėra. Tik doc. M. Vitkaus atvežti keli mikrochirurginiai instrumentai, viešint prieš kelis metus JAV. Reikėtų vykti į Maskvą. Ten Imperijos centras ir vienintelis langas į Vakarus. TSRS sveikatos apsaugos ministro, akademiko B.V. Petrovskij įsakymu buvo įkurti Mikrochirurgijos centrai keliuose didžiausiuose Sąjungos miestuose. Imperija pamiršo vakares Baltijos žemes – Lietuvai per anksti kelti galvą.

Operacija tęsiasi jau kelios valandos. Kartais nuvargę, pasiginčijame. Šalia stovi jaunas daktaras iki akių užmaukšlinta kepure. Matosi išlinde ilgį garbiniuoti šviesūs plaukai. Jis netaria nei žodžio. Žiūri kaip vyksta operacija. Prabėga daug valandų. Sekančią dieną dar viena replantacija ir vėl tas pats daktariukas stovi šalia. Klausiu jo vardo.

– Juozas, – atsako jaunuolis. Jis paskirtas traumatologu į Pirmą tarybinę ligoninę, bet labai jau žingeidu, kaip galima gražinti gyvybę amputuotai kūno daliai.

Tuomet net nepagalvojau, kad su Juozuku praleisim devynerius metus. Devynerius metus dieną ir naktį kartu, kartais daugiau nei 10-12 val. per parą. Prie mikroskopo užsi-

megs mūsų profesionali draugystė, vėliau peraugusi į šeimyninį bendravimą. Viena dešimtmetį keis kitas. Trapus draugystės voratinklis niekada nebus pažeistas. Draugas taps artimas kaip brolis, kuriam gali patikėti skausmus ir džiaugtis pergalėmis.

Vyksta pirmosios replantacijos Lietuvoje. Daugeliui operacijų asistuoja Juozukas. Lyg šiandien girdžiu ragelyje skambantį Juozo balsą: – Polocko trisdešimt buto du. Ten naktį su Žiguliu važiuoju paimti savo kolegos dr. Juozo Oleko. Reikia fizinės ištvermės ir geros nuotaikos, juk ligonius veža ne tik iš Lietuvos, bet ir Baltarusijos, Estijos ir Latvijos (likimo ironija – Latvijoje prof. J. Kupč 1975m. pirmą kartą buvo sioje Tarybų Sąjungoje sėkmingai prisiuvo nukirstą pirštą).

Prabėgo ketvirtis amžiaus (didelis laikas žmogaus gyvenime, kartu toks trumpas istorijoje), bet kuriuo paros laiku vėl pakeliu telefono ragelį ir skambinu Juozukui – lygiai kaip kažkada išgirstu žvalų balsą: – Klausau.

Mūsų santykių niekada nepakeitė ministro, deputato ar parlamentaro postai.

Žalios kepuraitės. – Kęstai, pažiūrėk kaip greitai rezorbuojasi ant eksperimentinio gyvuliuko raumens užlašinti nešvarumai. Reikia nepagydomiems ligoniams su kaulų pūlinių uždegimu pradėti tokį gydymą, – aiškina man Juozas. Bemiegės naktys operacinėje, darbas vivariume vainikuojasi pergale. Juozas tampa mokslų daktaru. Susimąstau: koks kryptingas ir profesionalus mano jaunas kolega. Jaučiu jo didelį norą keisti nusistovėjusias doktrinas, nesitaikyti su pilka kasdienybe. Buriasi jaunų kolegų būrys. Tarsi protestuodami prieš ydingą autokratiją ligoninėje, mikrochirurgai (pravardžiuojami „mikrais“) užsidedame žalias kepuraites.

Medicininė autokratija pasiekė Lietuvą iš Rusijos. Svarbiausia iškopti iki vedėjo posto. Tuomet tu tapsi beveik Viešpačiu, padėties šeimininku (Čechovo aprašytuoju nepakeičiamu *zemskij vrač*). Svarbu apie save suburti vidutinybes ar girtuoklius, kad, neduok Dieve, kas nors nedrįstų kėsintis į tavo padėtį ar bandytų priešgyniauti. Vėliau viešėdamas JAV su nuostaba žiūriu į pasaulinio garso chirurgus: bendrauja su tavim kaip lygus su lygiu, kreipiasi vardu. Pasąmonėje suprantu – tik toks gali būti teisingas kelias, norint sukurti sveiką kolektyvą. Reikiamu laiku, reikiamoje vietoje turi būti reikiamas žmogus. Gal tokiu kažkada buvau aš pats, kai tėvas ėmėsi Lietuvoje naujos chirurgijos srities.

Grižęs iš JAV, pamačiau kaip subrendo ir pasikeitė mano daktaras Juozas. Mintinai prisimena visas skyriaus ligonių istorijas, būklę, užjaučiantis – nukentėjusius, visuomet padedantis paskatinantis, kolegas. Pilnas brandžių novatoriškų idėjų subrandintų įgytos praktikos ir kritiškai įvertintos teorijos žinių pagrindu. Puikus organizatorius vadovas.

– Reikia įsteigti naują skyrių, plėsti tarnybą. Dalis chirurgų turi pereiti į statomą Greitosios Pagalbos ligoninę. – sako jis man. Natūralus subrendusio chirurgo noras. Jaunimas pralenkia vyresnę kartą, išsipumpuoja dar viena nauja šaka. Iš tiesų, už kelių metų Juozas išeina vadovauti naujam skyriui. Vėliau tampa Žalgirio ligoninės vyriausiu gydytoju, vienu naujos veido ir žandikaulio chirurgijos lyderių ir net Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministru. Absoliučiai determinuotas aiškiaregis žmogus, siekiantis įgyvendinti savo Gyvenimo Legendą ir kartu toks pat mielas ir paprastas.

Berlyno siena. Dar 1981 m., dėvėdami žaliomis kepuraitėmis, nardom po ligoninės koridorius ir įvairius skyrius. Tarsi kokie benamiai ar pamestinukai. Ministras J. Platūkis 1982 m. balandžio pirmąją (simboliška, nes tą pačią dieną 1579 m. Lenkijos Karalius ir LDK Steponas Batoras suteikė privilegiją perorganizuoti Jėzuitų mokyklą į Akademiją–Universitetą) įsakymu *de jure* įsteigia Mikrochirurgijos laboratoriją. Lovos išmėtomos per visus Raudonojo Kryžiaus ligoninės korpusus ir skyrius. Susėdę prie arbatos puodelio, „mikrai“ užmezga gyvą diskusiją.

– Reikia užimti visą ligoninės palėpę. Čia puikios sąlygos mūsų eksperimentinei laboratorijai, gydytojų kabinetams – sako doc. M. Vitkus.

– Berlyno siena buvo pastatyta per naktį.– ryžtingai su šypsena taria Juozas – kimbam į darbą.

Atsimenu kokia audra kilo ligoninėje dėl iškoptų nuo balandžių mėšlo ir senų matracų apleistų palėpės patalpų. Berlyno siena griuvo – mes įgijom pripažinimą ne tik ligoninėje, bet ir Lietuvoje.

Bet pripažinimo Lietuvoje buvo maža. Pajėgūs tapome nustebinti ir Sajungos kolegas. Tegul jie pamato ko verti Lietuvos chirurgai. Užverda konkurencija. Sudėtingų mikrochirurginių operacijų taktika aptariama ir dokumentuojama skaidrėse. Nesibaigiančios idėjos ir naujovės knibžda Juozo galvoje. – Reikia transplantuoti didžiąją taukinę, apsukant kiekvieną pirštą atskirai, – mąsto Juozukas, žiūrėdamas į sutraiš-

kytą su įkaitintu presu plaštaką. – Žmogui grąžinsime plaštaką ir galėsime pateikti šį unikalų atvejį Maskvoje.

Negaliu suskaičiuoti kiek vakarų praleista kartu su Juozu dėliojant skaidres, mokslinių publikacijų pastraipas ir kiek kartų vyкта į Maskvą skaityti pranešimų. Mes tiesiog užvertėme sąjungines ir pirmąsias pasiekiamas tarptautines konferencijas gilia savo darbų analize ir puikiomis tam metui demonstracijomis.

Vieną ankstyvą 1987 m. pavasario rytą doc. M. Vitkaus kabinete suskambo telefonas iš ... Kremliaus. Skambino Valerijonas Baltrūnas. A. Saboniui nutrūko dešinė Achilo sausgyslė. Operacija patikėta Vilniaus mikrochirurgams.

Jau tapęs politiku, Juozukas dažnai prisimins Maskvos pamokėles – Arvydo Sabonio išrašą iš CITO su piešiniu kaip reikia susiūti sausgyslę.

Maskva 1990 m. Mes su dr. J.L. Baldwin lipame iš lėktuvo. Prie trapo stovi blizganti juoda Volga. Aukščiaušios Tarybos deputato dr. J. Oleko prašymu taip pagerbiamas žymus JAV ortopedas, padėjęs atsirasti Lietuvoje endoskopinei kelio sąnario chirurgijai.

Sausio 13-osios naktis. Dvasinė tuštuma ir kraujas. Kam buvo reikalinga rekonstrukcinė mikrochirurgija, atkurta nosis ar prisiūtas pirštas, jei tankai traiško beginklius civilius ir tarybiniai kariai luošina žmones? Pirmą kartą matau rimtą Juozuko veidą.

– Vyrai nepasiduokite. Mes nugalėsime. Ar daug žuvusių? – klausia juodu odiniu lietpalčiu dėvintis LR sveikatos ministras dr. Juozas Olekas. Visa ligoninė čia, visi dirba. Girdisi šaudymas. Nusileidžiu iš operacinės, prabėgus dar kelioms valandoms. Ir vėl matau Juozą. Pagalvojau, koks drąsus Vyriausybės narys. Juk jį pirmą sunaikins Imperijos pakalikai.

Bet ir šį kartą Juozas buvo teisus. Sovietų karo mašina užsikirto. Mes laimėjom.

Tik dalis šio laikotarpio darbų ir žmogiškųjų jausmų atspindėta to meto ir vėlesnėse publikacijose, žymiai daugiau dar likę paantraštėse ir atmintyje. Bet ir tai kas užfiksuota padeda geriau pažinti Žmogų, pasitikėti juo ir pamilti...

Prof. Kęstutis Vitkus